

SUTARTINĖ ATSAKOMYBĖ: GRĮSTA KALTE AR BE KALTĖS?*

Simona Selelionytė-Drukteinienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4587
Elektroninis paštas simona.selelionyte@veto.lt

Pateikta 2011 m. lapkričio 15 d., parengta spausdinti 2011 m. gruodžio 16 d.

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama kaltės kaip sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos reikšmė, siekiant atsakyti į klausimą, ar kaltė yra būtina sutartinės atsakomybės sąlyga, ar atsakomybė yra griežta (be kaltės). Daroma išvada, kad nors pagal Lietuvos teisės išeities poziciją, analogišką didžiajai daliai kontinentinės teisės tradicijos valstybių, sutartinė civilinė atsakomybė kyla už kaltę, esti daugybė šios pagrindinės taisyklės išimčių, savo svoriu prilygstančių pagrindinei taisyklei. Pagrindžiama, kad atsakymą į iškeltą klausimą visų pirma lemia prievolės esmė – vienu prievolių atveju atsakomybė kyla už kaltę, kitų – be kaltės. Argumentuojama, kad Lietuvos pozityviosios teisės nuostata, įtvirtinanti verslininko sutartinę civilinę atsakomybę be kaltės, vaidina tik antraeilį vaidmenį sprendžiant dėl griežtos atsakomybės ar atsakomybės už kaltę taikymo. Atkreipiamas dėmesys, kad esti ribinių atvejų, kai atsakomybė už tai pačiai sutarčių rūšiai priskiriamos sutarties pažeidimą gali būti tiek griežta, tiek už kaltę. Pagrindžiama, kad esti atvejų, kai vieną prievolę sudaro skirtingo pobūdžio pareigos; tokiu atveju būtina aiškintis, kokia konkrečiai pareiga pažeista, nes už vienos pareigos pažeidimą atsakomybė kyla esant kaltei, už kitos – be kaltės.

Reikšminiai žodžiai: sutartinė civilinė atsakomybė, kaltė, griežta atsakomybė, atsakomybė be kaltės, garantinio pobūdžio atsakomybė.

* Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. MIP-35/2010). This research was funded by a grant (No. MIP-35/2010) from the Research Council of Lithuania.

Įvadas

Lyginamieji šių laikų Vakarų Europos valstybių nacionalinės teisės tyrimai atskleidžia, kad kaltė vaidina nevienodą reikšmę sutartinėje atsakomybėje. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse laikoma, kad sutartinė civilinė atsakomybė yra griežta. Didžiojoje dalyje civilinės teisės tradicijos valstybių, priešingai, pagal išeities poziciją kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga. Todėl visiškai pagrįstai Lietuvos teisės doktrinoje keltamas klausimas, ar kaltė yra civilinės atsakomybės sąlyga, ar tik bereikšmė prielaida?¹

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso² (toliau – LR CK) nuostatos dėl kaltės kaip sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos iš pirmo žvilgsnio atrodo aiškios: LR CK 6.248 straipsnis, taikomas tiek deliktinei, tiek sutartinei atsakomybei, numato, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės (1 dalis), o LR CK 6.256 straipsnio 4 dalis įtvirtina, kad kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Norėtusi daryti išvadą, kad pagal bendrąją taisyklę Lietuvoje kaltė yra būtina sutartinės civilinės atsakomybės sąlyga, ir tik jei kitokias taisykles numato įstatymai ar šalių sudaryta sutartis bei verslininko atlikto sutarties pažeidimo atvejais atsakomybė yra griežta. Vis dėlto tokia išvada, padaryta nevertinant prievolės esmės, būtų pernelyg skubota. Yra sutarčių, kurių prievolės esmė tokia, kad net iš profesionaliausio verslininko nėra pagrįsta reikalauti užtikrinti konkretų rezultatą (nebent šalys būtų susitarusios kitaip). Todėl sutarties neįvykdymo atveju jo atsakomybė neturėtų būti griežta. Išanalizavus Lietuvos aukščiausios instancijos teismų praktiką sutartinės atsakomybės klausimais, matyti, kad, sprendžiant dėl kaltės kaip būtinos sutartinės atsakomybės sąlygos, itin dažnai ignoruojama prievolių skirstymą pagal atliktinos pareigos intensyvumą įtvirtinanti bei atliktinų veiksmų standartą prievolėje dėti maksimalias pastangas numatanti LR CK 6.200 straipsnio 4 dalies norma³, taip pat ir atskiras sutarčių rūšis reglamentuojančios LR CK normos, duodančios pagrindą išvadai, kuriais atvejais atsakomybė kyla be kaltės, o kuriais – už kaltais sutarties šalies veiksmais sukeltus pradimus.

Pažymėtina, kad Lietuvos teisės doktrinoje iki šiol skirta itin mažai dėmesio kaltės kaip sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos klausimui nagrinėti. Fragmentiškai šie klausimai paliesti tik dviejuose 2009 m.⁴ išleistuose civilinės teisės vadovėliuose. Fundamentaliame ir išsamiaame prof. V. Mikelėno civilinės atsakomybės problemų tyrime lyginamuoju aspektu kaltei kaip sutartinės atsakomybės sąlygai taip pat skirta itin mažai

1 Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 218.

2 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

3 LR CK 6.200 straipsnio 4 dalis numato: jeigu pagal sutartį ar jos prigimtį šalis, atlikdama tam tikrus veiksmus, turi dėti maksimalias pastangas sutarčiai įvykdyti, tai ši šalis privalo imtis tokių pastangų, kokių būtų ėmęsis tokiomis pat aplinkybėmis protingas asmuo.

4 Mizaras, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 562; Ambrasienė, D., et al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 205–211.

dėmesio⁵. LR CK 6 knygos komentare⁶, komentuojant LR CK 6.248 straipsnį, apskritai nėra skiriama dėmesio kaltės ypatumams sutartinėje atsakomybėje, o LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies nuostatos komentaras irgi pakankamai lakoniškas. Lietuvos teismų praktikoje taip pat pasigendama nuodugnaus požiūrio į kaltės sąlygos reikšmę sutartinėje atsakomybėje: jeigu sutartinės prievolės neįvykdė verslininkas, paprastai remiamasi LR CK 6.256 straipsnio 4 dalimi, numatančia verslininko sutartinę atsakomybę be kaltės, visiškai nesigilinant, ar pati prievolės esmė nelemia atsakomybės už kaltus veiksmus, ir atvirkščiai – jeigu sutartinę prievolę pažeidė ne verslininkas, nėra aiškinamasi, ar jo atsakomybė nėra griežta atsižvelgiant į prievolės esmę.

Siekiant kuo nuodugniau ir visapusiškiau išanalizuoti kaltės būtinumo taikant sutartinę atsakomybę problematiką, nagrinėjama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) bei Lietuvos apeliacinio teismo (toliau – ApT) praktika, pasitelkiami atlikti Vakarų Europos jurisdikcijų lyginamieji tyrimai⁷, kiti Vakarų Europos autorių darbai⁸, taip pat remiamasi tarptautinės teisės dokumentu – 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių⁹ (toliau – Vienos konvencija) bei neprivalomo pobūdžio tarptautinės teisės instrumentais – UNIDROIT principais 2010¹⁰ (toliau – UNIDROIT principai), Bendros pagrindų sistemos projektu (angl. *Draft Common Frame of Reference*, sutr. DCFR)¹¹ (toliau – DCFR) bei į DCFR inkorporuotais Europos sutarčių teisės principais (angl. *Principles of European Contract Law*, sutr. PECL)¹² (toliau – PECL).

Straipsnyje siekiama atskleisti kaltės būtinybę taikant vieną iš galimų pažeistos teisės gynimo būdų – žalos atlyginimą (kitai – sutartinę civilinę atsakomybę, sutartinę atsakomybę). Šio straipsnio tikslas nėra kaltės reikalingumo analizė taikant kitus galimus gynimo būdus. Todėl terminas „atsakomybė“ šiame straipsnyje visų pirma vartojamas sutartinės civilinės atsakomybės prasme. Vis dėlto atsakomybės už prievolės garantuoti pažeidimą analizė liktų neišsami nepalietus kitų galimų pažeistos teisės gynimo būdų,

5 Mikelėnas, V., *supra* note 1, p. 237–248.

6 Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.

7 Zweigert, K.; Kotz, H. *An Introduction to Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 1998; Treitel, G. H. *Remedies for Breach of Contract*. Oxford: Clarendon Press, 1988; Graziano, T. K. *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009; Beale, H., et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. 2-oji laida. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010.

8 Busch, D., et al. *The Principles of European Contract Law and Dutch Law. A Commentary*. The Hague/London/New York: Ars Aequi Libri, Nijmegen & Kluwer law International, 2002.

9 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-01]. <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/CISG.pdf>>.

10 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-01]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/blackletter2010-english.pdf>>.

11 Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Full Edition. 1 tomas. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009.

12 Commission on European Contract Law. *The Principles of European Contract Law 1999 (PECL)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-01]. <http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20engelsk/engelsk_partI_og_II.htm>.

nes šios prievolės pažeidimo atveju žalos atlyginimas apskritai ne visuomet taikomas kaip pažeistos teisės gynimo būdas, o kai kuriais atvejais taikytinų gynimo būdų sąrašas priklauso būtent nuo kaltės buvimo ar nebuvimo. Todėl, analizuojant skolininko pareigas prievolės garantuoti pažeidimo atveju, paliečiama ne tik sutartinė atsakomybė, bet ir kiti galimi pažeistos teisės gynimo būdai. Pastaruoju atveju terminas „atsakomybė“ vartojamas plačiąja prasme, laikant, kad jis apima visus galimus pažeistos kreditoriaus teisės gynimo būdus.

Straipsnyje taikomi sisteminis, teleologinis, dokumentų analizės ir lyginamasis teisės metodai.

1. Vakarų valstybių požiūris į kaltę kaip sutartinės atsakomybės sąlygą

1.1. Išėities pozicija

Didžiosios dalies civilinės teisės tradicijos valstybių išėities pozicija yra ta, kad skolininko kaltė yra būtina sąlyga sutartinės civilinės atsakomybės taikymui sutarties pažeidimo atveju. Pavyzdžiui, Vokietijoje skolininko kaltės reikalavimas priteisiant nuostolius įtvirtintas Civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*, sutr. BGB) 280 straipsnyje¹³. Ta pati norma numato, kad skolininko kaltė preziumuojama¹⁴. BGB 276 straipsnis numato, kad įsipareigojęs asmuo yra atsakingas už tyčinius veiksmus ir neatsargumą, jeigu nėra įtvirtintas ar iš prievolės esmės neišplaukia žemesnis ar aukštesnis atsakomybės standartas, įskaitant garantijos suteikimą bei rizikos įsigyti objektą prisiėimą, bet tuo neapsiribojant¹⁵.

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse, priešingai, laikoma, kad skolininkas garantuoja įvykdysiąs sutartį, todėl jos neįvykdymo atveju aiškinamasi ne tai, ar skolininkas laikytinas kaltu dėl sutartį įvykdyti sutrukdžiusios kliūties, bet ar ši kliūtis patenka į jo suteiktos garantijos sferą¹⁶. Taigi bendrosios teisės tradicijos valstybėse išėities pozicija yra ta, kad skolininko sutartinė atsakomybė yra griežta. Jeigu ko kita nenumato sutartis, *force majeure* aplinkybės nelaikomos pakankamu pasiteisinimu. Tik į frustracijos doktrinos sampratą patenkančios aplinkybės atleidžia nuo pareigos atlyginti kreditoriaus patirtus nuostolius. Vis dėlto pažymėtina, kad bendrosios teisės tradicijos valstybėse pripažįstama, kad esti sutarčių, kurių prievolė yra užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestin-

13 Po 2002 m. sausio 1 d. įsigaliojusios BGB sutarčių teisės reformos.

14 Zimmermann, R. *The New German Law of Obligations*. New York: Oxford University Press, 2005, p. 50.

15 Vokietijos civilinis kodeksas. Angliškas vertimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-04]. <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0826>.

16 Zweigert, K.; Kotz, H., *supra* note 7, p. 512.

gumo laipsnį¹⁷ (angl. *reasonable care and skill*)¹⁸. Atsakomybė už šių sutarčių pažeidimą kyla tik nustačius, kad, siekiant rezultato, nebuvo užtikrintas atitinkamas atidumas bei rūpestingumas¹⁹.

Remiantis lyginamaisiais tyrimais, Prancūzija užima tarpinę poziciją tarp šių dviejų. Prancūzijoje laikomasi išeitinės nuostatos, kad kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga, tačiau jos taikymo apimtį lemia prievolių klasifikacija į prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą (pranc. *obligations de résultat*) ir prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį (pranc. *obligations de moyens*). Pirmuoju atveju sutartinė atsakomybė griežta: kreditorius turi įrodyti tik tai, kad skolininkas davė pažadą ir jo neįvykdė; siekdamas išvengti atsakomybės, skolininkas turi įrodyti, kad prievolė neįvykdėta dėl išorinės priežasties (pranc. *cause étrangère*), t. y. nenugalimos jėgos aplinkybių (*force majeure*), trečiojo asmens veiksmų, atitinkančių tas pačias sąlygas, arba paties kreditoriaus veiksmų. Antruoju atveju skolininko atsakomybė už sutarties pažeidimą kyla tik esant kaltei. Pažymėtina, kad požiūris dėl nevienodos kaltės reikšmės taikant sutartinę atsakomybę skirtingų rūšių prievolių pažeidimo atvejais Prancūzijoje yra visuotinai priimtinas, nors Napoleono civilinis kodeksas to tiesiogiai neįtvirtina²⁰.

1.2. Garantinio pobūdžio atsakomybė

Prancūzijos teisėje, be prievolių pasiekti tam tikrą rezultatą (pranc. *obligations de résultat*) ir prievolių užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį (pranc. *obligations de moyens*), taip pat žinomos ir prievolės garantuoti (pranc. *obligations de garantie*)²¹, už kurių pažeidimą kyla vadinamoji garantinio pobūdžio atsakomybė²², nuo

17 Šios prievolės skirtingų valstybių teisėje bei prievolių skirstymą į dvi rūšis įtvirtinančiuose tarptautiniuose dokumentuose įvardijamos nevisiškai tapačiais terminais. Pavyzdžiui, Anglijos teisėje vartojamas terminas *reasonable care and skill* (protingi įgūdžiai ir atidumas). Analogišką terminą randame DCFR komentare. Prancūzijos teisėje vartojamas terminas *de moyens*, kuris teisės literatūroje į anglų kalbą paprastai verčiamas kaip *reasonable care* (protingas atidumas). UNIDROIT principuose bei Lietuvos teisėje vartojamas terminas „maksimalios pastangos“ (UNIDROIT principų 5.1.4. straipsnis, LR CK 6.200 straipsnio 4 dalis). Pripažįstama, kad skirtingose sistemose vartojami terminai gali suponuoti netapatų pareigos standartą. Žr.: Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 719. Kadangi šios prievolės esmė lemia, kad asmuo turi užtikrinti tam tikrą (kaip jis suprantamas nacionalinėje teisėje ar konkrečiame tarptautinės teisės šaltinyje) atidumo, rūpestingumo laipsnį, siekdama terminijos vienodumo, autorė šiai prievolei apibrėžti straipsnyje vartoja Lietuvos teisės doktrinoje jau prigijusį terminą „prievolė užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį“. Žr.: Mikelėnas, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 72. Cituojant teisės aktus, vartojamas juose įtvirtintas terminas. Analizuojant Lietuvos teisinę sistemą, taip pat vartojamas LR CK 6.200 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas terminas „maksimalios pastangos“.

18 Pvz., 1982 m. Prekių ir paslaugų teikimo įstatymo (angl. *Supply of Goods and Services Act*) 13 straipsnyje įtvirtinta, kad paslaugų teikimo sutartimi paslaugos teikėjas įsipareigoja naudoti protingus įgūdžius ir atidumą.

19 Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 727; Treitel G. H. *The Law of Contract*. London: Sweet&Maxwell, 2007, p. 841.

20 Prievolių skirstymas į *obligations de résultat* ir *obligations de moyens* buvo pasiūlytas 1925 m. mokslininko René Demogue. Žr. Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 9; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 722.

21 1965 m. mokslininkas MM. Mazeaud pagrindė, kad prievolių skirstymas į *obligations de résultat* ir *obligations de moyens* nėra baigtinis ir pasiūlė taip pat skirti *obligations de garantie*. Žr.: Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 9; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 722.

22 Šiame poskyryje terminas „atsakomybė“ vartojamas plačiąja prasme.

kurios neatleidžia net aplinkybės, prilygstančios *cause étrangère*, nes laikoma, kad skolininkas aiškiai ar numanomai prisiėmė tokių aplinkybių atsiradimo riziką. Dažniausiai pasitaikanti tokio pobūdžio atsakomybė yra pardavėjo atsakomybė pirkėjui už daikto, turinčio paslėptą trūkumą, pardavimą. Remiantis Prancūzijos CK, jeigu pirkėjas atsisakė priimti nekokybišką daiktą, jis gali pasinaudoti visais jo pažeistos teisės gynimo būdais, kurie taikomi kumuliatyviai; tačiau jeigu pirkėjas nekokybišką daiktą priėmė, yra taikoma tik ribota garantinio pobūdžio atsakomybė. Prancūzijos CK 1646 straipsnis numato, kad jeigu pardavėjas nežinojo apie daikto trūkumą, jis privalo grąžinti pirkėjui šio sumokėtą kainą ir atlyginti pirkėjui pardavimo nulemtas išlaidas²³. Taikant Prancūzijos CK 1646 straipsnį, ginamas pirkėjo restitucinis interesas (grąžinama sumokėta kaina) bei tikrumo interesas (atlyginamos pardavimo nulemtos išlaidos), tačiau nėra kompensuojama už praradimą, atitinkantį lūkesčių interesą²⁴. Ši atsakomybė už atsiradusius nuostolius ribojanti nuostata grindžiama požiūriu, kad pardavėjas prisiimama garantija negali garantuoti, jog daiktas tikrai yra tinkamos kokybės; jis tepriima garantinio pobūdžio įsipareigojimus, jeigu paaiškėja, kad daiktas yra netinkamos kokybės. Prancūzijos CK 1645 straipsnis numato, kad jeigu pardavėjas žinojo apie trūkumą, t. y. buvo nesąžiningas, jis privalo ne tik grąžinti pirkėjui šio sumokėtą kainą, bet ir atlyginti visus pirkėjo patirtus nuostolius²⁵. Šiuo atveju nuostolių samprata aiškinama pagal Prancūzijos CK 1149 straipsnį, kuris numato, kad nuostoliai priteisiami tiek realiai žalai, tiek negautoms pajamoms kompensuoti²⁶. Prancūzijos CK nėra normos, kuri reglamentuotų profesionalaus pardavėjo atsakomybę už nuostolius, tačiau teismų praktikoje yra remiamasi CK 1645 straipsniu, laikant, kad profesionalus pardavėjas visais atvejais apie trūkumą žinojo, t. y. teismų praktikoje suformuota nepaneigiama profesionalaus pardavėjo kaltės prezumpcija, prilygintina atsakomybei be kaltės. Kadangi pardavėjas, pardavęs netinkamos kokybės daiktą, negali pasiteisinti nei *cause étrangère*, nei tuo, kad negalėjo nustatyti trūkumo, jo atsakomybė laikytina absoliučia, o atsakomybės apimtis skiriasi, priklausomai nuo pardavėjo sąžiningumo bei statuso (profesionalus ar ne). Pažymėtina, kad Prancūzijos teismai vienu metu buvo suteikę CK 1646 straipsnio normai platesnį

23 Remiamasi Prancūzijos CK 1646 straipsnio vertimu į anglų kalbą, pateiktu Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 1076.

24 Sutarčių teisė visų pirma gina lūkesčių interesą (angl. *expectation interest*), o deliktų teisė – tikrumo interesą (angl. *reliance interest*). Lūkesčių interesas reiškia, kad šalis tikisi atsidurti tokioje padėtyje, kurioje ji būtų kitai šaliai tinkamai įvykdžius sutartį, todėl sutartinės atsakomybės pirminis tikslas – užtikrinti, kad nukentėjusioji šalis tokioje padėtyje atsidurtų. Tuo tarpu tikrumo interesas reiškia, kad asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra, t. y. tikisi, kad padėtis nepablogės. Todėl deliktinės atsakomybės tikslas – grąžinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų likęs, jei nebūtų delikto. Taigi sutartinės atsakomybės tikslas – užtikrinti pažado įgyvendinimą, tuo tarpu deliktinės – užtikrinti *status quo*. Pažymėtina, kad yra atvejų, kai sutarčių teisė gina tikrumo interesą. Prancūzijos teisėje nėra daug dėmesio skiriama intereso skirstymui į lūkesčių ir tikrumo. Tačiau lyginamieji tyrimai atskleidžia, kad praktinėse situacijose prašomus priteisti bei priteisiamus nuostolius galima apibūdinti šiomis kategorijomis. Žr.: Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 90; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 994, 998–999.

25 Remiamasi Prancūzijos CK 1645 straipsnio vertimu į anglų kalbą, pateiktu Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 1076.

26 Lyginamieji tyrimai atskleidžia, kad Prancūzijos CK 1149 straipsnis apima tiek tikrumo, tiek lūkesčių intereso, kaip jie suprantami kitose jurisdikcijose, gynimą. Žr.: Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 90; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 994.

turinį, į išlaidų sąvoką įtraukdami ir paskesnę praradimą (kitai – išplaukiantis praradimas, angl. *consequential loss*). Šis požiūris buvo grindžiamas tuo, kad Prancūzijos CK 1645 straipsnyje minimos pardavimo nulemtos išlaidos (pranc. *les frais occasionnés par la vente*), o ne pardavimo išlaidos (pranc. *les frais de la vente*). Vis dėlto vėliau buvo grįžta prie siauresnio CK 1645 straipsnio normos interpretavimo, iš esmės motyvuojant tuo, kad plati interpretacija panaikino CK įtvirtintą sąžiningo ir nesąžiningo pardavėjo atsakomybės už netinkamos kokybės daikto pardavimą skirtumą²⁷.

Jeigu pirkėjas yra vartotojas, jis gali remtis palankesnę pardavėjo atsakomybės režimą įtvirtinančiomis 1993 m. *Code de consommation* normomis²⁸, kurios yra suderintos su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų²⁹. Remiantis šiomis nuostatomis, netinkamos kokybės daiktą įsigijęs pirkėjas visų pirma gali reikalauti iš pardavėjo įvykdyti sutartį natūra – pataisyti arba pakeisti daiktą tinkamos kokybės daiktu. Jeigu šiais būdais pasinaudoti neįmanoma arba negalima per vieną mėnesį laiko ar be didelių nepatogumų pirkėjui, pirkėjas gali reikalauti sumažti kainą. Vartotojo teisė į nuostolių atlyginimą visais atvejais gali būti derinama su kitais gynimo būdais³⁰.

Garantinio pobūdžio atsakomybė pripažįstama ir kitose civilinės teisės tradicijos valstybėse – Vokietijoje, Šveicarijoje, Austrijoje³¹. Pavyzdžiui, Vokietijos BGB 276 straipsnyje įtvirtinta, kad garantijos prisiėmimo atveju galioja griežtesnio laipsnio atsakomybė. Po 2002 m. sausio 1 d. BGB pakeitimų laikoma, kad pardavėjas turi pareigą perduoti pirkėjui kokybišką daiktą, todėl nekokybiško daikto perdavimas laikomas sutarties pažeidimu (BGB 433 straipsnio 1 dalis). Suderinus BGB nuostatas su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų bei analogišką atsakomybės režimą pritaikius visoms pirkimo-pardavimo sutartims, įskaitant komercinėms, netinkamos kokybės daiktą įsigijęs pirkėjas visų pirma gali reikalauti įvykdyti sutartį natūra, t. y. reikalauti pataisyti netinkamos kokybės daiktą ar pakeisti jį tinkamos kokybės daiktu. Jeigu šiais gynimo būdais pasinaudoti neįmanoma arba pardavėjas nevykdo šių pareigų, pirkėjas gali naudotis antriniais gynimo būdais: 1) nutraukti sutartį, 2) reikalauti atlyginti nuostolius³², 3) sumažinti daikto kainą, 4) reikalauti atlyginti išlaidas, patirtas tikintis gauti tinkamą įvykdymą. Pirminiais gynimo būdais bei visais antriniais gynimo būdais, išskyrus nuostolių atlyginimą, pirkėjas gali naudotis nepriklausomai nuo pardavėjo kaltės. Nuostolių atlyginimas taikomas tik jeigu pardavėjas sutartyje implicitiškai ar eksplicitiškai pažadėjo, kad daiktas atitinka tam tikrus kokybės reikalavimus arba esant pardavėjo kaltei

27 Graziano, T. K., *supra* note 7, p. 272, 317–318; Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 92–93, 108; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 729, 1076–1078.

28 Vartotojas gali remtis ir aptartomis Prancūzijos CK normomis, tačiau paprastai *Code de consommation* normos jam yra palankesnės.

29 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. [1999] OL, L 171/12.

30 Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 734, 1079–1080.

31 Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 11.

32 Nuostoliai skirstomi į tris rūšis, konkreti rūšis priklauso nuo atlikto pažeidimo pobūdžio. Apie juos bei jų atlyginimo sąlygas plačiau žr.: Zimmermann, R., *supra* note 17, p. 108–112.

(tyčiai ar neatsargumui). Pardavėjo kaltė preziumuojama, tačiau prezumpciją jis gali lengvai paneigti, nes pardavėjas neturi pareigos tikrinti parduodamą prekę³³.

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse galioja kitoks požiūris – sutarties pažeidimo atveju kreditorius turi pasirinkimo teisę reikalauti kompensacijos lūkesčių ar tikrumo intereso pažeidimo pagrindu³⁴. Ši taisyklė galioja verslininkui³⁵ pardavus netinkamos kokybės daiktą, nes netinkamos kokybės daikto pardavimas pirkėjui laikomas įprastiniu pirkimo-pardavimo sutarties pažeidimu. Remiantis teisės aktu³⁶, pardavėjas negali pasiteisinti nei tuo, kad jis nėra kaltas dėl trūkumo, nei tuo, kad jis, net ir dėdamas visas įmanomas pastangas ir įgūdžius, negalėjo trūkumo nustatyti. Netinkamos kokybės daikto pardavimo atveju pirkėjas taip pat turi teisę rinktis ir specialius gynimo būdus, tačiau tik nuo kreditoriaus priklauso, ar jis naudosis bendraisiais, ar specialiaisiais gynimo būdais³⁷.

1.3. Ribiniai atvejai

Lyginamieji teisės tyrimai atskleidžia, kad visos teisinės sistemos pripažįsta esant sutarčių, kurios yra ribinės tarp tų, kurių pažeidimo atveju atsakomybė yra griežta, ir tų, už kurių pažeidimą atsakomybė kyla tik esant kaltei. Didžiausią ribinių sutarčių kategoriją sudaro sutartys, kuriomis įsipareigojama teikti paslaugas ar atlikti darbus. Prie ribinių atvejų taip pat priskirtinos ir kitokio pobūdžio sutartys, kurių prievolę sudaro skirtingo pobūdžio pareigos.

Vokietijoje skiriamos paslaugų teikimo sutartys (vok. *Dienstvertrag*) ir darbų atlikimo sutartys (vok. *Werkvertrag*). Prie paslaugų teikimo sutarčių priskiriamos sutartys, kuriomis įsipareigojama atlikti tam tikrus veiksmus, t. y. vykdyti užduotį, tačiau neįsipareigojama pasiekti tam tikro rezultato, prie antrųjų – kuriomis įsipareigojama pasiekti konkretų rezultatą³⁸. Esminė reikšmė teikiama aplinkybei, už ką yra mokama – už konkretų rezultatą ar už veiklos vykdymą. Atsakomybė už bet kurios iš minėtų sutarčių pažeidimą kyla tik esant paslaugos teikėjo kaltei, tačiau antrajai kategorijai priklausančios sutarties pažeidimo atveju taip pat yra taikoma garantinio pobūdžio atsakomybė už sutarties dalyko trūkumus. Paslaugų sutartimis laikomos medicinos paslaugų, teisinių paslaugų, mokestinių konsultacijų teikimo sutartys. Atsakomybė už šių sutarčių pažeidimą niekada nėra griežta. Statybos rangos, projektavimo paslaugų teikimo sutartys patenka į darbų atlikimo sutarčių kategoriją, todėl, nustačius šių sutarčių dalyko trūkumus, kyla

33 Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 1080–1082; Zimmermann, R., *supra* note 14, p. 79–121; Graziano, T. K., *supra* note 7, p. 318.

34 Jeigu kreditorius reikalauja tikrumo interesą atitinkančios kompensacijos, jis negali atsidurti geresnėje padėtyje nei tuo atveju, jeigu sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Treitel G. H., *supra* note 19, p. 1008, 1009.

35 Pardavėjas ne verslininkas nėra atsakingas už daikto kokybę.

36 1979 m. Daiktų pardavimo įstatymas (angl. *Sale of Goods Act 1979*), pakeistas 1994 m. Daiktų pardavimo ir tiekimo įstatymu (angl. *Sale and Supply of Goods Act 1994*).

37 Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 104; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 728, 1071–1076, 1089.

38 Prie darbų atlikimo sutarčių priskiriamos ir tokios, kuriomis neįsipareigojama sukurti ar suteikti materialų daiktą.

garantinio pobūdžio atsakomybė³⁹. Remiantis dominuojančia nuomone, projektuotojo veikla prižiūrint darbų atlikimą pagal statybos rangos sutartį priskiriama prie paslaugų sutarčių⁴⁰.

Prancūzijoje, minėta, pagal pareigos vykdymo intensyvumą prievolės skirstomos į tris rūšis. Čia taip pat pripažįstama, kad yra sudėtingų prievolių, kurias sudaro skirtingos pareigos. Pavyzdžiui, pareiga pristatyti daiktą taip pat apima saugojimo pareigą. Pareiga saugoti daiktą yra *de moyens*, o pristatyti – *de résultat*. Tačiau krovinių vežimo sutartyje abi pareigos yra *de résultat*. Nemažai sutarčių Prancūzijos teisėje priskiriama *contrats d'entreprise* kategorijai. Šios sutartys iš esmės atitinka vokišką darbų atlikimo sutarčių kategoriją ir gali apimti tiek sutartis, kuriomis įsipareigojama sukurti materialų daiktą ar atlikti kitus įsipareigojimus jo atžvilgiu, tiek ir sutartis, kuriomis nėra įsipareigojama sukurti ar perduoti materialų daiktą. Atsakomybė už kai kurių *contrats d'entreprise* kategorijai priskirtinų sutarčių pažeidimą yra atsakomybė už kaltais veiksmais sukeltą žalą (pvz., profesinių paslaugų teikimo sutartys), o už kitų – griežta. Pavyzdžiui, šiai kategorijai priskiriamos statybos rangos sutartys, o jų pareiga laikoma *de résultat*⁴¹. Atsakomybės standartą statybos rangos sutarties pažeidimo atveju apibrėžia teisės aktai, nustatydami reikalavimus statiniui ir garantinio termino trukmę. Projektuotojo pareigos Prancūzijoje taip pat laikomos *de résultat*, ir atsakomybė yra griežta ne tik už dizaino trūkumus, bet ir už netinkamą statybos priežiūrą⁴².

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse pareigos standartas paslaugų teikimo sutarties atveju priklauso nuo pareigų klasifikavimo į skirtingas rūšis. Čia esminę reikšmę turi sutarčių skirstymas į dvi rūšis: 1) sutartis, kurios apima tik paslaugų teikimą, bei 2) sutartis, kurios apima ir paslaugų, ir medžiagų teikimą. Pastaruoju atveju trūkumą gali sukelti netinkamai suteiktos paslaugos arba medžiagos, arba abu. Minėta, kad 1982 m. Prekių ir paslaugų teikimo įstatymas Anglijoje nustato paslaugų teikėjo verslininko pareigą suteikti paslaugas naudojant protingus įgūdžius ir atidumą. Paslaugų teikėjo atsakomybė pagal bendrą taisyklę kyla nustačius kaltę. Pavyzdžiui, ši atsakomybė taikoma teisininkams, medikams, buhalteriams, brokeriams. Vis dėlto teisės aktas nepanaikina bendrosios teisės taisyklių, nustatančių aukštesnį paslaugų teikimo standartą, todėl, matysime, už kai kurių įsipareigojimų vykdant paslaugų teikimo sutartį pažeidimą atsakomybė yra griežta.

Sutartyse, kurios apima ir paslaugų, ir medžiagų teikimą, atsakomybės standartas priklauso nuo to, kas – paslauga ar medžiaga – sukėlė trūkumą. Jeigu trūkumą sukėlė medžiaga, atsakomybė yra griežta (pvz., rangos sutarties vykdymo atveju panaudotos nekokybiškos medžiagos)⁴³. Atsakomybė už netinkamai suteiktą paslaugą yra atsako-

39 Žodis „atsakomybė“ šiuo atveju vartojamas plačiaja prasme: jeigu rangovas neįvykdė pareigos ištaisyti trūkumus, užsakovas turi teisę reikalauti restitucijos arba kainos sumažinimo, t. y. jis gali naudotis specialiaisiais pažeistos teisės gynimo būdais. Šias teises užsakovas įgyja nepriklausomai nuo to, ar trūkumas atsirado dėl rangovo patiektų medžiagų, ar dėl jo atliktų darbų trūkumo.

40 Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 30–33; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 725–726; 739–741.

41 Statybos medžiagų trūkumai nelaikomi atsakomybę šalinančia *cause étrangère*.

42 Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 33–34; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 739.

43 Griežta atsakomybė grindžiama tuo, kad sutartys, pagal kurias jų vykdytojas tiekia medžiagas, reikalingas sutarčiai įvykdyti, primena pirkimo-pardavimo sutartis, bei tuo, kad paslaugos teikėjas gali pasinaudoti griežtos pardavėjo atsakomybės gynimo būdu prieš šių medžiagų tiekėją.

mybė už kaltus veiksmus. Pavyzdžiui, rangovas, be kita ko, turi pareigą saugoti jam patikėtą daiktą. Atsakomybė už neišsaugojimą kyla nustačius jo kaltę. Rangos sutarties vykdytojo atsakomybė taip pat *prima facie* yra atsakomybė už kaltę, todėl, pavyzdžiui, plytelių klijuotojas, naudojantis savo medžiagas, pagal griežtos atsakomybės taisyklės atsako tuo atveju, jeigu panaudojo nekokybiškas medžiagas, o už kaltais veiksmais sukeltą žalą – tuo atveju, jeigu netinkamai atliko darbą.

Pažymėtina, kad atsakomybė taip pat gali būti griežta už pažeidimą sutarties, kurios pareigą sudaro tik paslaugų teikimas. Pavyzdžiui, pripažįstama, kad kai kurias medicinos paslaugas teikiantis medikas gali įsipareigoti pasiekti rezultatą – jeigu tai aiškiai išreikšta sutartyje, jo atsakomybė yra griežta. Griežta atsakomybė gali kilti ir tuo atveju, jeigu esminę medicininio pobūdžio paslaugos dalį sudaro medžiagų pateikimas ir trūkumą sukelia būtent medžiagos (pvz., dirbtinių dantų gamyba). Atsakomybė už projektuotojo padarytą dizaino klaidą yra grindžiama „absoliučia garantija“, nes projektuotojo profesinė veikla, priešingai nei mediko ar teisininko, nelaikoma grįsta rizika, projektuotojas veikia remdamasis aiškiais moksliniais principais. Tačiau, priešingai nei Prancūzijoje, projektuotojo atsakomybė už medžiagų tiekimo bei darbų atlikimo priežiūrą kyla tik nustačius jo kaltę, nes ši jo veikla laikoma paslaugomis, kurios turi būti teikiamos dedant reikiamas pastangas⁴⁴.

Lyginamieji tyrimai vis dėlto atskleidžia, kad, nors visų analizuotų valstybių teisė turi skirtingą išeities poziciją, praktinis panašių bylų išsprendimo rezultatas dažnai yra stebėtinai panašus⁴⁵. Visos analizuotos sistemos pripažįsta prievolių skirstymą į prievoles, kurių pareiga yra pasiekti tam tikrą rezultatą, ir prievoles, kurių pareiga yra užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį. Vis dėlto, atlikę ribinių atvejų analizę, pamatėme, kad skirtingose sistemose analogiška prievolė ne visuomet yra priskiriama tai pačiai kategorijai. Kontinentinės teisės tradicijos valstybėse skiriama garantinio pobūdžio atsakomybė, pasižyminti specialiais gynimo būdais, kurie paprastai taikomi nepriklausomai nuo skolininko kaltės. Garantinio pobūdžio atsakomybės atveju nuostolių atlyginimas ne visada derinamas su specialiais gynimo būdais.

2. Kaltė kaip sutartinės atsakomybės sąlyga tarptautiniuose dokumentuose

Nė viename iš analizuojamų tarptautinės teisės dokumentų kaltės sąvoka apskritai nevartojama. Be to, šiuose dokumentuose nenaudojamas civilinės teisės tradicijos valstybių pripažįstamas atsakomybės skyrimas į atskirą garantinio pobūdžio atsakomybės kategoriją.

Vienos konvencijoje vartojama sutarties pažeidimo (angl. *breach of contract*, arba *failure to perform*, kurie vartojami kaip sinonimai) sąvoka, o sutarties pažeidimu laiko-

44 Treitel G. H., *supra* note 19, p. 841–842; Treitel, G. H., *supra* note 7, p. 25–30; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 737–739.

45 Zweigert, K.; Kotz, H., *supra* note 7, p. 513; Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 728.

mas objektyvus sutartinės prievolės neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas. Sutartis laikoma pažeista ir tada, kai neįvykdymas yra pateisinamas⁴⁶. Ir pateisinamo sutarties neįvykdymo atveju kreditorius gali naudotis tam tikromis pažeistos teisės gynimo priemonėmis, pavyzdžiui, nutraukti sutartį. Vis dėlto, remiantis Vienos konvencijos komentaru, konvencija pripažįsta prievolių skirstymą į prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą bei prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį⁴⁷, ir šis skirstymas naudojamas nustatinėjant, ar prievolė pažeista (t. y. sutartis neįvykdyta). Didžioji dalis pardavėjo ir pirkėjo prievolių pirkimo-pardavimo sutartyje yra prievolės, kurių pareiga – pasiekti tam tikrą rezultatą (pavyzdžiui, pardavėjo pareiga perduoti daiktą bei nuosavybės teisę į jį ir pirkėjo pareiga sumokėti kainą). Tačiau yra prievolių, kurių pareigos turinį sudaro tam tikro apdairumo, rūpestingumo laipsnio užtikrinimas (pavyzdžiui, pirkėjas ir pardavėjas turi imtis protingų priemonių, siekdami išsaugoti prekes (85, 86 straipsniai). Pastaruoju atveju šalis įvykdo savo sutartinius įsipareigojimus, kai imasi reikiamų priemonių, rizika dėl nepavykusio rezultato tenka kitai šaliai. Jeigu imtasi reikiamų priemonių, nėra pažeidimo. Kaltė nėra sutartinės atsakomybės sąlyga nei prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą, nei prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį atveju. Pirmuoju atveju pažeidimas laikomas įvykdytu, jeigu planuotas rezultatas nepasiekiamas, pasiteisinti kaltės nebuvimu šalis negali. Antruoju atveju nelaikoma, kad įvykdytas sutarties pažeidimas, jeigu rezultatas nepasiektas, tačiau šalis įrodo, kad ji ėmėsi reikiamų priemonių rezultatui pasiekti. Taigi pastaruoju atveju pažeidimo nustatinėjimo stadijoje sprendžiama, ar buvo imtasi reikiamų priemonių rezultatui pasiekti; nustačius, kad nebuvo, kyla griežta atsakomybė. Tiek prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą, tiek prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį neįvykdymą pateisina Vienos konvencijos V dalies IV skyriuje (Atleidimas, angl. *Exemptions*) 79 bei 80 straipsniuose apibrėžtos aplinkybės. 79 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad šalis neatsako už bet kurios prievolės neįvykdymą, jeigu įrodo, kad prievolė neįvykdyta dėl aplinkybių, kurios yra už jo kontrolės ribų ir kurių ji negalėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu bei negalėjo šių aplinkybių ar jų pasekmių išvengti ar įveikti⁴⁸. Ši nuostata yra rezultatas sunkiai pasiekto kompromiso tarp absoliučios sutarties įvykdymo garantijos pagal angloamerikietiškąjį modelį šalininkų ir daugeliui kontinentinės Europos šalių būdingos kalte grįstos atsakomybės atstovų⁴⁹. Kadangi tai yra išimtis iš bendrojo principo, ji traktuojama labai siaurai⁵⁰. Konvencijos 79 straipsnyje įtvirtintos aplinkybės užkerta kelia nuostolių atlyginimui, tačiau nedraudžia taikyti kitus gynimo būdus (79 straipsnio 5 dalis). Konvencijos 80 straipsnyje įtvirtinta, kad šalis negali remtis kitos šalies atliktu neįvykdymu tokia apimtimi, kiek šis neįvykdymas yra sukeltas jos

46 Schlechtriem, P.; Schwenzer, I. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 2-oji laida (anglų kalba). Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 521–522; 749–750.

47 *Ibid.*, p. 811.

48 A party is not liable for a failure to perform any of his obligations if he proves that the failure was due to an impediment beyond his control and that he could not reasonably be expected to have taken the impediment into account at the time of the conclusion of the contract or to have avoided or overcome it, or its consequences.

49 Schlechtriem, P.; Schwenzer, I., *supra* note 46, p. 807.

50 *Ibid.*, p. 807.

pačios veiksmų ar neveikimo⁵¹. Ši nuostata atleidžia nuo atsakomybės už nuostolius, bet to, užkerta kelią kitų gynimo būdų taikymui.

UNIDROIT principų 7.1.1. straipsnyje įtvirtintas sutarties neįvykdymo (angl. *non-performance*) apibrėžimas, numatantis, kad neįvykdymas yra šalies neatlikimas bet kurios sutartimi prišimtios prievolės, įskaitant netinkamą įvykdymą ar pavėluotą įvykdymą⁵². Neįvykdymu laikomas sutarties neįvykdymas ir tuo atveju, jeigu jis yra pateisinamas dėl *force majeure* aplinkybių pagal UNIDROIT principų 7.1.7. straipsnį. Pastaruoju atveju kreditorius gali naudotis ribotomis gynimo priemonėmis. Tačiau sutartis nelaikoma pažeista (t. y. neįvykdyta pagal 7.1.1. straipsnį), jeigu neįvykdymą lėmė pačios šalies veiksmai ar neveikimas ar įvykis, kurio atsiradimo rizika jai tenka (7.1.2. straipsnis), arba jeigu kita šalis sustabdo prievolės įvykdymą dėl to, kad pirmoji šalis nevykdo savo prievolės (7.1.3. straipsnis)⁵³. UNIDROIT principų 7.4.1. straipsnis (teisė į nuostolių atlyginimą) numato, kad neįvykdymo atveju nukentėjusysis turi teisę į nuostolių atlyginimą, kuris gali būti taikomas kaip išimtinis gynimo būdas arba derinamas su kitais pažeistos teisės gynimo būdais, išskyrus atvejus, kai neįvykdymas yra pateisinamas⁵⁴. Aiškinant sutarties neįvykdymo sampratą, reikšmingas yra UNIDROIT principų iš Prancūzijos teisės perimtas prievolių skirstymas į prievoles, kurių pareiga yra pasiekti rezultatą, bei prievoles, kurių pareiga yra dėti maksimalias pastangas (angl. *best efforts*) sutarčiai įvykdyti (5.1.4. straipsnio 1 ir 2 dalys)⁵⁵. Jeigu šalis nepasiekia rezultato prievolėje, kurios pareiga yra pasiekti rezultatą, laikoma, kad sutartis neįvykdyta pagal 7.1.1. straipsnį, ir kreditorius įgyja teisę į nuostolių atlyginimą, išskyrus atvejus, kai sutarties neįvykdymą pateisina UNIDROIT principų 7.1.7. straipsnyje apibrėžtos *force majeure* aplinkybės: sutarties neįvykdymas laikomas pateisinamu, jeigu neįvykdymas priklausė nuo aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti ir protingai numatyti sutarties sudarymo metu, bei negalėjo šių aplinkybių ar jų pasekmių išvengti ar įveikti⁵⁶. Prievolė, kurios pareiga yra dėti maksimalias pastangas, laikoma neįvykdyta tik tada, kai neįdėtos tokios pastangos rezultatui pasiekti; jeigu maksimalios pastangos įdėtos,

51 A party may not rely on a failure of the other party to perform, to the extent that such failure was caused by the first party's act or omission.

52 Non-performance is failure by a party to perform any of its obligations under the contract, including defective performance or late performance.

53 Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 732–733.

54 Any non-performance gives the aggrieved party a right to damages either exclusively or in conjunction with any other remedies except where the non-performance is excused under these Principles.

55 (1) To the extent that an obligation of a party involves a duty to achieve a specific result, that party is bound to achieve that result. (2) To the extent that an obligation of a party involves a duty of best efforts in the performance of an activity, that party is bound to make such efforts as would be made by a reasonable person of the same kind in the same circumstances. Taip pat žr. UNIDROIT principų 5.1.5. straipsnį, įtvirtinantį sąrašą kriterijų, kuriais remiantis sprendžiama, kuriai grupei prievolė priskirtina.

56 Non-performance by a party is excused if that party proves that the non-performance was due to an impediment beyond its control and that it could not reasonably be expected to have taken the impediment into account at the time of the conclusion of the contract or to have avoided or overcome it or its consequences. Pagal 7.1.7. straipsnio 4 dalį, *force majeure* nedraudžia šaliai naudotis tokiais pažeistos teisės gynimo būdais kaip sutarties nutraukimas, sutarties vykdymo sustabdymas bei reikalavimas sumokėti palūkanas.

bet rezultatas lieka nepasiektas, sutartis nelaikoma neįvykdyta pagal 7.1.1. straipsnį⁵⁷. Atsakomybė už sukeltus nuostolius, kaip ir Vienos konvencijoje, visais atvejais yra griežta. Remdamiesi šia aplinkybe, UNIDROIT principų komentatoriai nurodo, kad principų 5.1.4. straipsnyje įtvirtintas prievolių skirstymas yra nereikalingas – jų teigimu, šis skirstymas prasmingas tik tuo atveju, jeigu atsakomybė už prievolės, kurios pareiga yra dėti maksimalias pastangas sutarčiai įvykdyti, pažeidimą yra atsakomybė už kaltę, o už prievolės, kurios pareiga – pasiekti rezultatą, pažeidimą kyla be kaltės (arba jeigu kaltė laikoma būtina sutartinės atsakomybės sąlyga visais atvejais, tačiau šių prievolių atveju taikomas skirtingas kaltės standartas)⁵⁸. Vis dėlto, šio straipsnio autorės nuomone, UNIDROIT principų rengėjų pozicija įtvirtinti prievolių skirstymą į dvi rūšis yra pateisinama – 5.1.4. straipsnyje pateikta prievolių klasifikacija padeda nustatyti, ar sutartis laikytina neįvykdyta pagal 7.1.1. straipsnį. Taigi UNIDROIT principų 5.1.4. straipsnis reikšmingas ne sutartinės atsakomybės sąlygų viseto prasme, bet sprendžiant klausimą, ar sutartis konkrečiu atveju yra, ar nėra įvykdyta pagal 7.1.1. straipsnį.

Pagal DCFR III. – 3:701 straipsnio 1 dalį, inkorporuojančią PECL 9:501 straipsnio 1 dalį, kreditorius turi teisę į nuostolių atlyginimą už praradimą, sukeltą skolininkui neįvykdžius prievolės, išskyrus atvejus, kai neįvykdymas yra pateisinamas⁵⁹. PECL ir DCFR tiesiogiai neįtvirtina prievolių skirstymo į prievolės pasiekti konkretų rezultatą ir užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį⁶⁰. Tačiau, remiantis DCFR ir PECL komentarais, pripažįstama, kad prievolės yra skirtingų rūšių. DCFR III. – 3:701 straipsnio komentare nurodoma, kad atsakomybė už prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidimą yra griežta ir kyla nepriklausomai nuo skolininko kaltės, išskyrus atvejus, kai pažeidimas yra pateisinamas, o prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį skolininkas atsako už sukeltą žalą tik tada, jeigu neužtikrino sutarto atidumo, rūpestingumo laipsnio; tuo atveju, jeigu sutarimo dėl pastangų laipsnio nebuvo, pažeidimas nagrinėjamas per kaltės sampratą⁶¹. DCFR III. – 3:104 straipsnis, inkorporuojantis PECL 8:108 straipsnį, apibrėžia, kas laikoma pateisinamu sutarties neįvykdymu. Šio straipsnio 1 dalis numato, kad skolininko atliktas prievolės neįvykdymas yra pateisinamas, jeigu jis priklauso nuo įvykio, kurio skolininkas negalėjo kontroliuoti bei negalima protingai tikėtis, kad skolininkas būtų įvykio ar jo padarinių išvengęs ar įveikęs⁶², o 2 dalis numato, kad neįvykdymas nėra pateisinamas, jeigu skolininkas protingai galėjo

57 Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J., *supra* note 53, p. 549.

58 *Ibid.*, p. 550.

59 The creditor is entitled to damages for loss caused by the debtor's non-performance of an obligation, unless the non-performance is excused.

60 PECL ir DCFR kūrėjai šį skirstymą atmetė motyvuodami tuo, kad itin sudėtinga reglamentuoti kriterijus, pagal kuriuos prievolės galėtų būti skirstomos į dvi rūšis, be to, egzistuoja skirtingi pareigos standartai. Žr.: Beale, H., *et al.*, *supra* note 7, p. 719, 728–729.

61 Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), *supra* note 11, p. 916.

62 A debtor's non-performance of an obligation is excused if it is due to an impediment beyond the debtor's control and if the debtor could not reasonably be expected to have avoided or overcome the impediment or its consequences.

numatyti šį įvykį prievolės atsiradimo metu⁶³. Straipsnis nėra imperatyvus – šalys gali susitarti dėl kitokio rizikos pasidalijimo⁶⁴.

Visų minėtų tarptautinės teisės dokumentų analizė atskleidžia, kad skirtingi gynimo būdai, jeigu jie nėra nesuderinami tarpusavyje, gali būti taikomi kartu. Ši taisyklė taikoma ir netinkamos kokybės daikto pardavimo atveju, nes, kaip minėta, analizuojami tarptautinės teisės dokumentai neskiria garantinio pobūdžio atsakomybės kaip specialios atsakomybės rūšies⁶⁵. Priemonių kumuliaciją leidžiančios nuostatos yra įtvirtintos eksplacitiškai (Vienos konvencijos 45 straipsnio 2 dalis, DCFR III. – 3:102 straipsnis, inkorporuojantis PECL 8:102 straipsnį) arba numanomos (UNIDROIT principai⁶⁶).

Apibendrinant galima teigti, kad analizuoti tarptautinės teisės dokumentai – Vienos konvencija, UNIDROIT principai, PECL ir DCFR – yra grįsti ne kaltės, o rizikos pasidalijimo tarp sutarties šalių kategorijomis. Galima teigti, kad kaltė tam tikra prasme vaidina vaidmenį taikant atsakomybę už sukeltą žalą, tačiau tai daroma ankstesnėje stadijoje – sprendžiant, ar sutartis, kurios prievolę sudaro pareiga užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį, buvo pažeista, ar ne. Rizika dėl rezultato nepasiekimo tokio pobūdžio prievolėje nesant vykdytojo kaltės priskiriama kitai šaliai. Taip pat darytina išvada, kad pagal Vienos konvenciją, UNIDROIT principus, PECL ir DCFR nuostolių atlyginimas visais atvejais gali būti taikomas kartu su kitais pažeistos teisės gynimo būdais (išskyrus atvejus, kai jie nesuderinami tarpusavyje). Šiais aspektais analizuoti tarptautinės teisės dokumentai labiau atitinka bendrosios teisės tradicijos nei kontinentinės teisės tradicijos valstybių teisę.

3. Kaltė Lietuvos sutartinėje atsakomybėje

3.1. Išėities pozicija

LR CK 6.248 straipsnio 1 dalis, įtvirtinta 6 knygos III dalies XXII skyriaus „Civilinė atsakomybė“ pirmajame skirsnyje „Bendrosios nuostatos“ ir taikoma tiek sutartinei, tiek deliktinei atsakomybei, numato, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais,

63 Where the obligation arose out of a contract or other juridical act, non-performance is not excused if the debtor could reasonably be expected to have taken the impediment into account at the time when the obligation was incurred.

64 Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), *supra* note 11, p. 783.

65 DCFR yra specialus skyrius (2 tomas, IV knyga, A skyrius) pirkimo-pardavimo sutarčiai reglamentuoti. Pažeistos pirkėjo teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimo priemonės iš esmės nesiskiria nuo aptartųjų bendrų gynimo priemonių, todėl detaliau neanalizuojamos. Vartotojas turi platesnes gynimo priemones (žr. IV.A – 4:101 – IV.A – 4:304 straipsnius). Nors pirkėjas (vartotojas bei ne vartotojas) pagal DCFR visais atvejais turi teisę į nuostolių atlyginimą, pardavėjo – ne verslininko atsakomybė ribojama daikto kaina, išskyrus atvejus, kai pardavėjas rizikos perėjimo metu žinojo apie daikto trūkumus arba protinga tikėtis, kad jis turėjo apie juos žinoti (IV.A – 4:202 straipsnis).

66 Žr. oficialų UNIDROIT principų 7.1.1. straipsnio komentarą. International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-10-20]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>, p. 194.

jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės. LR CK 6.256 straipsnio 4 dalis, įtvirtinta XXII skyriaus antrajame skirsnyje „Sutartinė atsakomybė“, numato: kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita⁶⁷. Iš šių nuostatų norėtųsi daryti išvadą, kad Lietuvoje, kaip germaniškos tradicijos valstybėse, pagal bendrąją taisyklę kaltė yra būtina sutartinės atsakomybės sąlyga, o griežta atsakomybė taikoma išimtiniais atvejais. Remiantis cituotomis LR CK normomis, prie išimčių turėtų būti priskiriami tie atvejai, kai konkrečią sutarčių rūšį reglamentuojančios normos arba šalių sudaryta sutartis numato, kad atsakomybė yra griežta, bei tirtose užsienio valstybėse neaptiktas griežtos atsakomybės taikymo atvejis, kai sutartį pažeidusi šalis yra verslininkas. Visgi, padarius šias išvadas, kyla klausimų, sudarančių rimtą pagrindą abejoti anksčiau prieitų išvadų teisingumu. Pavyzdžiui, ar iš verslininko visuomet yra pagrįsta reikalauti griežtos atsakomybės? Tarkim, verslininkas įsipareigojo teikti nekilnojamojo turto apsaugos paslaugas (t. y. buvo sudaryta atlygintinų paslaugų teikimo sutartis); ar, įvykus vagystei iš patalpų, paslaugų teikėjas turėtų atsakyti už paslaugų gavėjui atsiradusią žalą, nepaisant to, kad jis dėjo maksimalias pastangas apsaugoti turtą, t. y. ar šiuo atveju yra protinga ir pagrįsta reikalauti iš verslininko griežtos atsakomybės? Šie klausimai, suponuojantys neigiamus atsakymus į juos, leidžia teigti, kad daryti pirmiau minėtų išvadų nėra pagrindo, nes jos būtų pernelyg skubotos.

Autorės nuomone, Lietuvoje, kaip ir Prancūzijoje, kaltės kaip sutartinės civilinės atsakomybės sąlygos būtinumo aspektu svarbi prievolių klasifikacija į skirtingo intensyvumo prievoles. Priešingai nei Prancūzijoje, šią klasifikaciją suponuoja LR CK normos – LR CK 6.200 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad jeigu pagal sutartį ar jos prigimtį šalis, atlikdama tam tikrus veiksmus, turi dėti maksimalias pastangas sutarčiai įvykdyti, tai ši šalis privalo imtis tokių pastangų, kokių būtų ėmęsis tokiomis pat aplinkybėmis protingas asmuo. Remiantis šia norma, darytina išvada, kad LR CK, vadovaudamasis UNIDROIT principais, įtvirtina prievolių skirstymą į prievoles pasiekti tam tikrą rezultatą ir prievoles užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį. Prievolių klasifikacija pagal pareigos vykdymo intensyvumą yra pripažįstama ir Lietuvos teisės doktrinoje⁶⁸.

67 Lietuvos teismų praktikoje šia norma remiamasi itin dažnai. Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje AB „Standartų spaustuviė“ v. UAB „Indiza“ (bylos Nr. 3K-3-29/2005 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje V. P. v. A. B. įmonė (bylos Nr. 3K-3-109/2007 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „IF draudimas“ v. P. V. (bylos Nr. 3K-3-268/2008 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Tikroji vaivorykštė“ v. AB „Lituanica“ (bylos Nr. 3K-3-52/2011 m.).

68 Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 70. Šiuo skirstymu taip pat remiamasi ir kai kuriuose Lietuvos teismų priimtuose sprendimuose. Žr. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Maritina“ v. UAB „Baltijos autocentras“ (bylos Nr. 2A-579/2010 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Ž. K. v. R. R., D. P. ir S. M. IĮ nekilnojamojo turto agentūra (bylos Nr. 3K-3-201/2009 m.).

LR CK 6.200 straipsnio 4 dalies normos analizė leidžia daryti ir kitą išvadą – kaltė yra būtina atsakomybės už sukeltą žalą sąlyga prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį pažeidimo atveju. LR CK 6.200 straipsnio 4 dalies norma laikytina specialiąja LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies nukreipiamosios normos atžvilgiu. Todėl darytina išvada, kad ir prievolę užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį pažeidęs verslininkas atsako už kaltais veiksmais sukeltą žalą. Tokia išvada yra logiška, nes pagal šios prievolės pobūdį net ir didžiausią patirtį bei kompetenciją turintis verslininkas negali pagrįstai užtikrinti, kad pageidaujamas rezultatas bus pasiektas. Anksčiau pateiktame pavyzdyje pagrįsta ir teisinga reikalauti patalpų saugotojo verslininko kaltais veiksmais sukeltos žalos atlyginimo – kadangi skolininko kaltė pagal LR CK 6.248 straipsnio 1 dalį yra preziumuojama, saugotojo kaltę nebūtina įrodyti, tačiau jis turėtų galimybę pasiteisinti esąs nekaltas dėl prievolės neįvykdymo. Šią išvadą suponuoja ir atlygintinių paslaugų teikimo sutartį reglamentuojančios LR CK nuostatos: LR CK 6.718 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad tais atvejais, kai sutartis numato paslaugų teikėjo pareigą pasiekti tam tikrą rezultatą, paslaugų teikėjas gali būti atleistas nuo atsakomybės už šios pareigos neįvykdymą tik tuo atveju, jeigu įrodo, kad jos negalėjo įvykdyti dėl nenugalimos jėgos. Vadinasi, pagal bendrąją taisyklę, t. y. nesant sutarties šalių susitarimo (eksplicitiško ar implicitiško) dėl rezultato pasiekimo, atlygintinių paslaugų teikėjas sutarties neįvykdymo atveju gali pasiteisinti ir kaltės nebuvimu (pagal LR CK 6.200 straipsnio 4 dalį ir 6.248 straipsnio 1 dalį).

Lietuvos teismų praktikoje, sprendžiant dėl atlygintinių paslaugų teikėjo atsakomybės, nėra analizuojama nei atsakomybės rūšį (griežta ar už kaltę) lemianti prievolės esmė, nei atsakymą į klausimą, ar kaltė yra būtina atsakomybės sąlyga, suponuojanti LR CK 6.718 straipsnio 5 dalis, ir teigiama, kad atlygintinas paslaugas teikiančio verslininko atsakomybė yra griežta pagal LR CK 6.256 straipsnio 4 dalį⁶⁹. Minėtose bylose paslaugų teikėjo atsakomybė nenustatyta, motyvuojant tuo, kad paslaugų teikėjas nepažeidė sutartinių įsipareigojimų, t. y. nebuvo atlikti neteisėti veiksmai, kurie yra būtina sutartinės atsakomybės sąlyga pagal LR CK 6.246 straipsnio 1 dalį⁷⁰. Kyla klausimas, koks yra LR CK 6.246 straipsnio 1 dalies normos santykis su LR CK 6.248 straipsnio 1 dalies norma. LR CK 6.246 straipsnio 1 dalies normoje apibrėžti neteisėti veiksmai kaip sutartinės atsakomybės sąlyga, suteikianti teisę į nuostolių atlyginimą (nustačius kitas sutartinės atsakomybės sąlygas)⁷¹. Įrodinėjant sutarties neįvykdymą šia prasme

69 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *AS If P&C Insurance v. UAB „G4S Lietuva“* (bylos Nr. 3K-3-458/2009 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kemitek“ v. UAB „Algos“* (bylos Nr. 3K-3-511/2009 m.).

70 LR CK 6.246 straipsnio 1 dalis numato: Civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.

71 Matėme, kad pagal analizuotus tarptautinės teisės instrumentus sutartis laikoma neįvykdyta (neįvykdytumi apibrėžti vartojami terminai anglų kalba *breach of contract* arba *non-performance of an obligation*), jeigu viena šalis negauna to, ką tikėjosi pagal sutartį gauti. Sutarties neįvykdymas skirstomas į pateisinamą ir nepateisinamą. Sutarties neįvykdymas pateisinamas, jeigu jį lėmė nenugalima jėga ar paties kreditoriaus veiksmai. Pateisinamo sutarties neįvykdymo atvejais kreditorius gali naudotis kai kuriais gynimo būdais (pvz., sutarties nutraukimas, prievolės vykdymo sustabdymas), tačiau negali reikalauti nuostolių atlyginimo

(t. y. neteisėtus veiksmus kaip sutartinės atsakomybės sąlygą), esminė yra prievolių klasifikacija į prievoles, kurių pareiga yra užtikrinti rezultatą, ir prievoles, kurių pareiga yra dėti maksimalias pastangas, nes pirmuoju atveju neteisėti veiksmai atlikti, jeigu rezultatas nepasiektas, nesvarbu, kad tai įvyko ne dėl skolininko kaltės, o antruoju atveju neteisėti veiksmai atlikti tik tuo atveju, jeigu skolininkas kaltas. Analizuotose LAT nutartyse neteisėtų veiksmų kaip sutartinės atsakomybės sąlygos kategorija atsieta nuo kaltės. Šiose nutartyse pasiektas logiškas ir pagrįstas rezultatas (t. y. nenustatyta pareiga atlyginti nuostolius, nenustačius neteisėtų veiksmų), tačiau manytina, kad tai lėmė tik sudarytų sutarčių detalumas – kadangi pačiose sutartyse buvo detalios apibrėžtos pareigos dėti maksimalias pastangas turinys, nurodant, kokius išpareigojimus turi atlikti paslaugos teikėjas, nenustačius šių išpareigojimų pažeidimo, nebuvo nustatyti neteisėti veiksmai. Iš tiesų tai reiškia, kad nebuvo nustatyta kaltė. Jeigu sutartis nebūtų itin detali, pavyzdžiui, apsiribotų bendro pobūdžio saugotojo išpareigojimu imtis veiksmų, siekiant apsaugoti patalpas nuo vagystės, veiksmų neteisėtumas galėtų būti nustatytas tik įvertinus kaltę.

Bendro pobūdžio normos, kuri nurodytų, ar kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidimo atveju, LR CK nėra. Jeigu teigtume, kad šiuo atveju, kaip ir Prancūzijoje, atsakomybė yra griežta, didelė dalimi prasmės netektų LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies norma, numatanti verslininko sutartinę atsakomybę be kaltės. Todėl darytina išvada, kad jeigu prievolę pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidė verslininkas, jo atsakomybė yra griežta, o jeigu ne verslininkas, jis gali pasiteisinti kaltės nebuvimu (pagal LR CK 6.248 straipsnio 1 dalį skolininko kaltė yra preziumuojama). Pavyzdžiui, pareigą numatytu terminu perduoti daiktą pagal pirkimo-pardavimo sutartį pažeidęs ir tuo sukėlęs žalos verslininkas galėtų pasiteisinti tik *force majeure* aplinkybėmis, o ne verslininkas – ir savo kaltės nebuvimu. Lietuvos teismų praktikoje nepavyko rasti sprendimų, kuriuose būtų konstatuota, kad rangovas ne verslininkas atlygina užsakovui sukeltą žalą tik esant jo kaltei. Yra nemažai sprendimų, kuriuose konstatuojama, kad tuo atveju, jeigu darbų atlikimas yra rangovo verslas, tai jo atsakomybė už sutartinių išpareigojimų nevykdymą yra be kaltės pagal LR CK 6.256 straipsnio 4 dalį⁷². Iš šio teiginio galima daryti prielaidą, kad, LAT nuomone, rangovo ne verslininko įvykdyto sutarties pažeidimo atveju turėtų būti taikoma atsakomybė už kaltę.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad Lietuvos teisės išeities pozicija, numatanti kaltę kaip būtiną sutartinės atsakomybės sąlygą, primena germaniškos

bei prievolės įvykdymo natūra. LR CK 6.205 straipsnyje, sekant UNIDROIT 7.1.1. straipsniu, įtvirtinta sutarties neįvykdymo samprata (sutarties neįvykdymu laikomos bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą). Šiame LR CK straipsnyje apibrėžta sutarties neįvykdymo samprata apima tiek pateisinamą, tiek nepateisinamą sutarties neįvykdymą. LR CK 6.246 straipsnio 1 dalyje apibrėžta nepateisinamo sutarties neįvykdymo samprata, suteikianti teisę į nuostolių atlyginimą.

72 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje *AB If P&C Insurance AS v. UAB „Jrengimas“* (bylos Nr. 3K-3-516/2009 m.). Taip pat žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Polikopija“ v. J. B. reklamos paslaugų įmonė „Era“* (bylos Nr. 3K-3-530/2007 m.); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Pineka“ v. UAB „Liuks“* (bylos Nr. 3K-3-128/2009 m.).

tradicijos valstybių teisę. Prievolių skirstymo į prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą ir prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį aspektu Lietuvos teisė atitinka Prancūzijos teisę. Atsižvelgiant į Lietuvos pozityviosios teisės nuostatas, darytina išvada, kad prievolę užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį pažeidęs asmuo nepriklausomai nuo jo statuso atsako už kaltę, taip pat ir prievolę pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidęs asmuo ne verslininkas (kadangi kaltė preziumuojama, ji neįrodinėjama, tačiau skolininkas gali pasiteisinti esąs nekaltas); prievolę pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidęs verslininkas atsako pagal griežtos atsakomybės taisykles. Atsižvelgiant į šias išvadas, norėtusi, kad Lietuvos teismų praktikoje, sprendžiant dėl kaltės kaip būtinės atsakomybės sąlygos ar griežtos atsakomybės taikymo, didesnis dėmesys būtų teikiamas prievolės esmės analizei, nes LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies nuostata dėl verslininko atsakomybės be kaltės, kuria teismų praktikoje remiamasi itin dažnai, ne visuomet pakankama šiai problemai išspręsti.

3.2. Garantinio pobūdžio atsakomybė

Sekant kontinentinės teisės tradicija, Lietuvos teisės doktrinoje pripažįstama, kad, be prievolių pasiekti tam tikrą rezultatą ir prievolių užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį, skiriamos ir prievolės garantuoti, kurios pasižymi didžiausiu pareigos įvykdymo privalomumu, t. y. vadinamuoju didžiausiu vykdymo intensyvumu. Teigiama, kad skolininkas faktiškai neturi galimybių pateisinti prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą, jeigu pagal sutartį ar įstatymą jis garantavo ją įvykdysiąs⁷³. Šie teiginiai yra visiškai teisingi, tačiau, kaip matysime iš LR CK nuostatų analizės, nereikia, kad visais atvejais prievolę garantuoti pažeidusi šalis turi atlyginti kreditoriui sukeltą žalą pagal griežtos atsakomybės taisykles. Ne visais atvejais žalos atlyginimas apskritai taikomas kaip pažeistos teisės gynimo būdas.

Išanalizavus LR CK nuostatas, galima daryti išvadą, kad nėra įtvirtinta norma, numatanti prievolę garantuoti pažeidusios šalies atsakomybę už sukeltą žalą be kaltės. Todėl derėtų panagrinėti konkrečias prievolės. Dėl ribotos straipsnio apimties aptarsime dažniausiai praktikoje pasitaikančią prievolę garantuoti – pardavėjo garantiją, kad perduotas daiktas yra tinkamos kokybės.

Pirkimo-pardavimo sutarčiai skirtame LR CK 6 knygos IV dalies „Atskiros sutarčių rūšys“ XXIII skyriuje „Pirkimas-pardavimas“ įtvirtinta, kad pardavėjas visais atvejais garantuoja daikto kokybę, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo-pardavimo sutartyje numatyta, ar ne (LR CK 6.317 straipsnio 2 dalis). Pagal LR CK 6.327 straipsnio 3 dalį pardavėjas atsako už bet kokią neatitikimą, kuris buvo nuosavybės teisės perėjimo pirkėjui momentu, net jeigu tas neatitikimas paaiškėja vėliau, o pagal to paties straipsnio 4 dalį pardavėjas atsako už bet kokią neatitikimą, kuris atsiranda po nuosavybės teisės perėjimo pirkėjui, jeigu šis neatitikimas yra pardavėjo garantijos, kad tam tikrą laiką prekės bus tinkamos naudoti pagal jų įprastą ar specialiai nurodytą paskirtį arba išlaikys aptartas savybes ar charakteristikas, pažeidimas. LR CK 6.333 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad kai pardavėjas garantuoja daiktų kokybę, jis atsako už daiktų trūkumus, jeigu

73 Mikelėnas, V., *supra* note 18, p. 72–73.

nejrodo, kad šie atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės ar nenugalimos jėgos. LR CK 6.334 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti netinkamos kokybės daiktą įsigijusio pirkėjo pažeistos teisės gynimo būdai. Nurodoma, kad pirkėjas turi teisę savo pasirinkimu pareikalauti:

- kad daiktas, sutartyje apibūdintas pagal rūšį, būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu, išskyrus atvejus, kai trūkumai yra nedideli arba jie atsirado dėl pirkėjo kaltės;
- kad būtų atitinkamai sumažinta pirkimo kaina;
- kad pardavėjas neatlygintinai per protingą terminą pašalintų daikto trūkumus arba atlygintų pirkėjo išlaidas jiems ištaisyti, jei trūkumus įmanoma pašalinti;
- grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas.

Šie gynimo būdai nelaikytini civiline sutartine atsakomybe. Neabejotinai nurodytas pareigas pardavėjas turi nepaisant to, ar yra jo kaltė, ar ne. Atkreiptinas dėmesys, kad LR CK 6.334 straipsnyje, išskyrus jo 3 dalį, apskritai nėra numatyta pirkėjo teisė reikalauti atlyginti nuostolius. LR CK 6.334 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad jeigu dėl paslėpto trūkumo daiktas žuvo, o pardavėjas apie tą trūkumą žinojo arba turėjo žinoti, tai jis privalo ne tik grąžinti pirkėjui sumokėtą kainą, bet ir atlyginti nuostolius. Lietuvos teismų praktikoje laikoma, kad bendrųjų sutartinės atsakomybės nuostatų apibrėžtas nuostolių atlyginimas visais atvejais gali būti taikomas atskirai ar kartu su kitomis, specialiomis, pirkėjo teisių gynimo priemonėmis, įtvirtintomis LR CK 6.334 straipsnyje⁷⁴. Norėtųsi pateikti kontrargumentus tokiai Lietuvos teismų praktikai. Palyginus analizuotą LR CK 6.334 straipsnį su LR CK 6.363 straipsniu, įtvirtinančiu pirkėjo vartotojo pažeistos teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimo būdus, matyti akivaizdus skirtumas: LR CK 6.363 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad pirkėjas vartotojas visais atvejais turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės daikto pardavimo, atlyginimą⁷⁵. Pirkėjas ne vartotojas tokią teisę pagal 6.334 straipsnio 3 dalį turi tik daikto žuvimo atveju, jeigu daiktas žuvo dėl trūkumo, apie kurį pardavėjas žinojo ar turėjo žinoti. Autorės nuomone, šios nuostatos suponuoja skirtingus pirkėjo vartotojo ir ne vartotojo pažeistos teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimo būdus: vartotojas gali reikalauti nuostolių atlyginimo visais atvejais, o ne vartotojas – tik tais atvejais, kai tai numatyta CK. Šiuo požiūriu svarbu ir tai, kad LR CK nėra nuostatos, eksplicitiškai įtvirtinančios galimybę kartu derinti žalos atlyginimą ir kitus pažeistos teisės gynimo būdus. Žinoma, įprastai galima derinti skirtingus, vienas kitam neprieštaraujančius, pažeistos teisės gynimo bū-

74 Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ruukki Lietuva“ v. UAB „Laugina“* (bylos Nr. 3K-3-182/2009 m.); Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Maritina“ v. UAB „Baltijos autocentras“* (bylos Nr. 2A-579/2010 m.).

75 Lietuvos teismų praktikoje taip pat akcentuojama, kad, be CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 dalyse išvardytų vartotojo teisių gynimo būdų, visais atvejais vartotojas turi teisę į nuostolių, atsiradusių dėl netinkamos kokybės prekės pardavimo, atlyginimą (6.363 straipsnio 5 dalis). Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje *N. Č. v. UAB „Makveža“* (bylos Nr. 3K-3-256/2009 m.).

dus, tačiau jeigu iš atskirą sutarčių rūšį reglamentuojančių LR CK nuostatų padaroma išvada, kad įstatymų leidėjo valia buvo nederinti nuostolių atlyginimo su kitais pažeistos teisės gynimo būdais, šios valios turi būti paisoma. Remiantis sistetine LR CK 6.334 straipsnio 3 dalies normos analize, darytina išvada, kad pirkėjas ne vartotojas nuostolių atlyginimo gali reikalauti tik daikto žuvimo atveju ir tik esant pardavėjo kaltei. LR CK 6.334 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta norma laikytina specialiąja norma verslininko sutartinę atsakomybę be kaltės numatančios nukreipiamosios LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies normos atžvilgiu, todėl darytina išvada, kad ir verslininkas už pirkėjo ne vartotojo patirtą žalą dėl netinkamos kokybės daikto pardavimo jo žuvimo atveju atsako tik esant kaltei.

Autorės nuomone, pirkėjo ne vartotojo pažeistos teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimas pagal LR CK yra nepakankamas. Sunku rasti loginį pagrindimą, kodėl pardavėjas turi pareigą atlyginti pirkėjo ne vartotojo patirtus nuostolius tik tais atvejais, kai daiktas žuvo, ir neturi pareigos atlyginti jo nuostolių, kai daiktas nežuvo. Pavyzdžiui, pirkėjas savo verslui plėsti įsigijo skalbimo mašiną, kuri, kaip paaiškėjo vėliau, buvo netinkamos kokybės ir sugadino pirkėjo klientų skalbinius; šiuo atveju pirkėjas patyrė išplaukiantį praradimą (angl. *consequential loss*) atitinkančius nuostolius, kurie turėtų būti kompensuoti, jeigu pardavėjas apie daikto trūkumą žinojo arba turėjo žinoti. Taip pat norėtųsi teigti, kad profesionalus pardavėjas pirkėjo ne vartotojo patirtą žalą turi atlyginti visais atvejais, nepriklausomai nuo to, kad apie daikto trūkumą nežinojo arba negalėjo žinoti, net dėdamas visas įmanomas pastangas daikto kokybei patikrinti (išskyrus nenugalimos jėgos atvejį)⁷⁶. Autorės nuomone, LR CK normos, reglamentuojančios pardavėjo sutartinę atsakomybę už netinamos kokybės daiktu pirkėjui ne vartotojui sukeltą žalą, tobulintinos, numatant, kad pardavėjas turi pareigą atlyginti pirkėjo patirtą žalą visais atvejais, ne tik tada, kai daiktas žuvo. Profesionalaus pardavėjo sutartinė atsakomybė turėtų būti griežta, o ne profesionalaus – esant kaltei⁷⁷.

3.3. Ribiniai atvejai

Panagrinėsime atsakomybę už rangos sutartimi prisiimtų prievolių pažeidimą. Rangos sutartimi įsipareigojama atlikti tam tikrą darbą ir šio darbo rezultatą perduoti užsakovui (LR CK 6.644 straipsnio 1 dalis). Rangovo prievolė laikoma prievole pasiekti tam

76 Tokiu būdu visų prekybos grandinėje esančių asmenų atsakomybės sąlygos būtų vienodos – kiekvienas pardavėjas, atlyginęs nuostolius pirkėjui, šiuos patirtus nuostolius galėtų išsireikalauti iš savo pardavėjo pagal griežtos atsakomybės taisykles, taip pat ir pardavėjas, įsigijęs daiktą tiesiogiai iš gamintojo. Jeigu pardavėjas atsakytų už pirkėjo patirtus nuostolius tik esant jo kaltei, pirkėjo teisės būtų stipriai apribotos, nes pardavėjas dažnai galėtų įrodyti, jog trūkumo jis negalėjo nustatyti; tuo tarpu pardavėjas, įsigijęs daiktą tiesiogiai iš gamintojo, galėtų nesunkiai įrodyti gamintojo atsakomybės sąlygas – kadangi gamintojas turi visas galimybes sukontroliuoti gamybos procesą, paneigti savo kaltę, t. y. pasiteisinti, kad trūkumo nebuvo įmanoma nustatyti, jam būtų praktiškai neįmanoma.

77 Jeigu neprofesionalus pardavėjas perduotų vartotojui daiktą, įsigytą iš profesionalaus pardavėjo, ir paaiškėtų, kad šis daiktas yra nekokybiškas bei sukėlė pirkėjui žalos, neprofesionaliam pardavėjui įrodžius savo nekaltumą (kas nebūtų itin sudėtinga), vartotojas galėtų remtis CK 6 knygos XXII skyriaus Ketvirtojo skirsnio „Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų“ nuostatomis ir, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, traukti atsakomybėn produkto gamintoją, importuotoją ar profesionalų pardavėją.

tikrą rezultatą. Priėjome prie išvados, kad pagal bendras LR CK įtvirtintas taisykles, jeigu prievolę pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidė verslininkas, jo atsakomybė yra griežta, o jeigu ne verslininkas, jis gali pasiteisinti kaltės nebuvimu. Tačiau prisimintina ir tai, kad dėl daikto kokybės rangovas prisiima garantinio pobūdžio išpareigojimus užsakovo atžvilgiu (LR CK 6.664 straipsnis, statybos rangos sutarties atveju – LR CK 6.697, 6.698 straipsniai). Remiantis LR CK 6.665 straipsnio 1 dalies ir 3 dalies nuostatų analize, darytina išvada, kad prievolės garantuoti pažeidimo atveju užsakovas gali taikyti specialius jo teisių gynimo būdus, įtvirtintus analizuojamo straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose. Nuostoliai užsakovui turi būti atlyginami, jeigu rangovas sutarties pažeidimų ar kitokių trūkumų per protingą terminą nepašalina arba trūkumai yra esminiai bei nepašalinami ir užsakovas nutraukia rangos sutartį (LR CK 6.664 straipsnio 3 dalis). Kadangi rangos sutartį reglamentuojančiose nuostatose nėra specialių normų dėl kaltės, atsižvelgiant į bendrąsias LR CK sutartinę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas, užsakovui kilusią žalą rangovas verslininkas privalo atlyginti pagal griežtos atsakomybės taisykles, o ne verslininkas – esant kaltei. Remiantis LR CK 6.665 straipsnio 5 dalimi, jeigu darbas buvo atliekamas iš rangovo medžiagos, už medžiagų kokybę rangovas atsako kaip pardavėjas pagal pirkimo-pardavimo sutartį. Ši norma yra pagrįsta, nes rangovas savo ruožtu turi teisę reikalauti analogiškos atsakomybės iš savo tiekėjo, patiekusio netinkamos kokybės medžiagas. Tačiau kadangi galiojančios LR CK normos, reglamentuojančios pirkėjo ne vartotojo teisę gauti netinkamos kokybės daiktu padarytos žalos atlyginimą numato nepakankamą gynimo apimtį, analogiška išvada darytina ir dėl užsakovo teisės į žalą, sukeltos rangovui panaudojus netinkamos kokybės medžiagas, atlyginimą.

Nors rangovo prievolė laikoma apimančia pareigą pasiekti tam tikrą rezultatą, tačiau į šią prievolę įeinanti pareiga saugoti užsakovo patikėtą daiktą, remiantis LR CK nuostatomis, laikytina pareiga užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį: LR CK 6.657 straipsnyje numatyta, kad rangovas privalo imtis visų įmanomų priemonių užsakovo jam patikėto turto saugumui užtikrinti ir atsako už šio turto praradimą ar sužalojimą⁷⁸. Lietuvos teismų praktikoje LR CK 6.657 straipsnio norma taikoma teisingai⁷⁹.

Išanalizavus šią prievolę, darytina išvada, kad Lietuvos teisėje, kaip ir civilinės bei bendrosios teisės tradicijos valstybių teisėje bei analizuotuose tarptautinės teisės dokumentuose, pripažįstama esant sudėtingų prievolių, kurių turinį sudaro skirtingo pobūdžio pareigos. Tokiu atveju būtina aiškintis, kokia konkrečiai pareiga pažeista, nes už vienos pareigos pažeidimą atsakomybė kyla esant kaltei, už kitos – be kaltės.

Išvados

Sekant didžiosios dalies kontinentinei teisei priklausančių valstybių tradiciją, priešingai nei bendrojoje teisėje bei analizuotuose tarptautinės teisės dokumentuose (Vienos

78 Tačiau saugotojo, sudariusio atlygintinę pasaulos sutartį, bei profesionalaus saugotojo, tiek sudariusio atlygintinę, tiek neatlygintinę pasaulos sutartį, atsakomybė už daikto neišsaugojimą yra griežta (CK 6.845 straipsnio 2 ir 3 dalys).

79 Žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje *B. J. Įmonė v. V. B.* (bylos Nr. 3K-3-515/2004 m.).

konvencijoje, UNIDROIT principuose, PECL, DCFR), pagal Lietuvos teisės išeiities poziciją sutartinė atsakomybė kyla už kaltę, griežtos atsakomybės atvejai traktuotini kaip išimtis iš bendrosios taisyklės.

Jeigu nėra šalių susitarimo ar įstatymo nuostatos dėl kaltės kaip būtinos ar nebūtinos atsakomybės sąlygos, Lietuvoje, kaip ir Prancūzijoje, atsakant į klausimą, ar atsakomybė kyla pagal bendrąją taisyklę, ar yra griežta, esminę reikšmę vaidina prievolės esmė – remiantis LR CK 6.200 straipsnio 4 dalies norma, prievolę užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį pažeidusi šalis atsako už kaltais veiksmais sukeltą žalą. LR CK 6.200 straipsnio 4 dalies norma laikytina specialiąja LR CK 6.256 straipsnio 4 dalies normos atžvilgiu, todėl prievolę užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį pažeidęs verslininkas atsako už kaltais veiksmais sukeltą žalą. Prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidimo atveju verslininko atsakomybė yra griežta pagal LR CK 6.256 straipsnio 4 dalį, o ne verslininko – už kaltę, nes LR CK neįtvirtina bendro pobūdžio normos, numatančios atsakomybės standartą prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą pažeidimo atveju.

Tarptautinės teisės dokumentų (Vienos konvencijos, UNIDROIT principų, PECL, DCFR) analizė atskleidė, kad prievolių skirstymas į prievolės užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį bei prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą sutartinės atsakomybės prasme yra reikšmingas, nepaisant to, kad tik UNIDROIT principuose šis skirstymas įtvirtintas eksplicitiškai. Priešingai nei kontinentinės teisės tradicijos valstybėse (tarp jų – ir Lietuvoje), kuriose šis skirstymas turi reikšmės sutartinės atsakomybės sąlygų viseto prasme (t. y. nustatant, ar kaltė yra sutartinės atsakomybės sąlyga, ar atsakomybė yra griežta), pagal analizuotus tarptautinės teisės dokumentus ši prievolių klasifikacija reikšminga sprendžiant, ar sutartis laikytina įvykdyta, ar ne.

Lietuvos teisės analizė atskleidė, kad, kaip ir kitose valstybėse bei pagal analizuotus tarptautinės teisės dokumentus, yra sutarčių, kurių prievolę sudaro skirtingo turinio pareigos, todėl šių sutarčių neįvykdymo atveju būtina aiškintis, kokia konkrečiai pareiga yra pažeista – už vienos pažeidimą sutartinė atsakomybė gali kilti tik nustačius visas atsakomybės sąlygas, už kitos – be kaltės.

Sekant kontinentinės teisės tradiciją, priešingai nei bendrojoje teisėje bei analizuotuose tarptautinės teisės dokumentuose, Lietuvoje skiriama garantinio pobūdžio atsakomybė, kurios pažeidimo atveju kreditorius gali naudotis specialiaisiais gynimo būdais, taikomais nepriklausomai nuo skolininko kaltės; remiantis LR CK nuostatų analize, nuostolių atlyginimas kaip pažeistos teisės gynimo būdas taikomas tik tada, kai tai numato įstatymas.

Pirkėjo pažeistos teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimas pagal LR CK nuostatas yra nepakankamas, nes nėra numatyta pirkėjo ne vartotojo teisė gauti netinkamos kokybės daiktu sukeltos žalos atlyginimą tais atvejais, kai šis daiktas nežuvo. LR CK normos, reglamentuojančios pardavėjo sutartinę atsakomybę už netinkamos kokybės daiktų pirkėjui ne vartotojui sukeltą žalą, tobulintinos, numatant, kad pardavėjas turi pareigą atlyginti pirkėjo patirtą žalą visais atvejais; profesionalaus pardavėjo sutartinė atsakomybė turėtų būti griežta, o ne profesionalaus – esant kaltei.

Literatūra

- 1900 m. Vokietijos civilinis kodeksas. Anglišką vertimas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-11-04]. <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0826>.
- 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. [1999] OL, L 171/12.
- Ambrasienė, D., et al. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
- Beale, H., et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. 2-oji laida. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010.
- Busch, D., et al. *The Principles of European Contract Law and Dutch Law. A Commentary*. The Hague/London/New York: Ars Aequi Libri, Nijmegen & Kluwer law International, 2002.
- Commission on European Contract Law. The Principles of European Contract Law 1999 (PECL) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-12]. <http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20engelsk/engelsk_partI_og_II.htm>.
- Graziano, T. K. *Comparative Contract Law: Cases, Materials and Exercises*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009.
- International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-12]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Martina“ v. UAB „Baltijos autocentras“ (bylos Nr. 2A-579/2010 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje B. J. Imonė v. V. B. (bylos Nr. 3K-3-515/2004 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje AB „Standardų spaustuvė“ v. UAB „Indiza“ (bylos Nr. 3K-3-29/2005 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje V. P. v. A. B. imonė (bylos Nr. 3K-3-109/2007 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Polikopija“ v. J. B. reklamos paslaugų imonė „Era“ (bylos Nr. 3K-3-530/2007 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „IF draudimas“ v. P. V. (bylos Nr. 3K-3-268/2008 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Pineka“ v. UAB „Liuks“ (bylos Nr. 3K-3-128/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Ž. K. v. R. R., D. P. ir S. M. IĮ nekilnojamojo turto agentūra (bylos Nr. 3K-3-201/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje N. Č. v. UAB „Makveža“ (bylos Nr. 3K-3-256/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ruukki Lietuva“ v. UAB „Laugina“ (bylos Nr. 3K-3-182/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje AS If P&C Insurance v. UAB „G4S Lietuva“ (bylos Nr. 3K-3-458/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio

- 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kemitėk“ v. UAB „Algos“ (bylos Nr. 3K-3-511/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje AB *If P&C Insurance AS* v. UAB „Irengimas“ (bylos Nr. 3K-3-516/2009 m.).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Tikroji vaivorykštė“ v. AB „Lituanica“ (bylos Nr. 3K-3-52/2011 m.).
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992.
- Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 110-3992.
- Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
- Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.
- Mikelėnas, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002.
- Mizaras, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009.
- Schlechtriem, P.; Schwenzer, I. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 2-oji laida (anglų kalba). Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Full Edition. 1 tomas. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009.
- Treitel G. H. *The Law of Contract*. London: Sweet&Maxwell, 2007.
- Treitel, G. H. *Remedies for Breach of Contract*. Oxford: Clarendon Press, 1988.
- UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-12]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/blackletter2010-english.pdf>>.
- United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-09-12]. <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/CISG.pdf>>.
- Van Gerven, W.; Larouche, P.; Lever, J. *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Tort Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000.
- Vogenauer, S.; Kleinheisterkamp, J. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Zimmermann, R. *The New German Law of Obligations*. New York: Oxford University Press, 2005.
- Zweigert, K.; Kötz, H. *An Introduction to Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

CONTRACTUAL LIABILITY: FOR FAULT OR STRICT?

Simona Selelionytė-Drukteinienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The author investigates the necessity of fault as the prerequisite of contractual civil liability. The author makes the conclusion that Lithuanian law, following most of the countries belonging to the civil law tradition and contrary to the common law systems, as well as Vienna convention, UNIDROIT principles, PECL and DCFR, begins with the theory*

that fault is a requirement for contractual liability. Strict liability in Lithuanian law is the exception of this general rule. Nevertheless, the author argues that the general rule is subject to important exceptions, and the practical importance of these exceptions is as great as the cases falling within the general rule. In case of no agreement of the parties or any provision of law regarding fault as the necessary prerequisite for contractual liability, in Lithuania, similar to France, the distinction between the obligations to produce a given result and the obligations to use reasonable care is essential: according to Article 6.200(4) of the Lithuanian Civil Code (hereinafter – the CC), a party in breach of an obligation to use best efforts is liable for fault. The author argues that this legal rule is a special rule with respect to the legal rule implemented in Article 6.256(4) of the CC, therefore, a businessman in breach of an obligation to use best efforts is also liable for fault (as the fault is presumed, a businessman can escape civil liability after proving that there is no fault in their actions). As the Lithuanian CC does not contain any general rule indicating that the liability for breach of an obligation to produce a given result is strict, the author argues that liability of a businessman in breach of such an obligation is strict according to Article 6.200(4) of the CC, and that of a party that is not a businessman is based on fault. The author draws the attention to the fact that there are contracts constituting the borderland between strict liability and liability based on fault: the obligations of such contracts are complex and the breach of one duty might lead to strict liability, and of other – based on fault. The author makes the conclusion that, following the civil law systems and contrary to the common law systems and the regime implemented in the analysed compulsory and soft law international documents, Lithuanian law distinguishes the third type of obligations – obligations to guarantee. The breach of such an obligation results in the special type of liability – guarantee liability, which offers special remedies applicable without fault and in certain limited cases – compensation of damages, which requires fault.

Systemic, teleological, document analysis and comparative legal methods have been used in the article.

Keywords: *contractual civil liability, fault, strict liability, liability without fault, guarantee liability.*

Simona Selelioniūtė-Drukteinienė, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros lektorė, socialinių mokslų (teisė) daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: deliktų teisė, sutarčių teisė, valstybės atsakomybė.

Simona Selelioniūtė-Drukteinienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, Lecturer, Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: tort law, contract law, public liability.